

Курда В. В.,

аспірант кафедри адміністративного та конституційного права
Навчально-наукового інституту права, правоохоронної діяльності
та психології Пенітенціарної академії України
ORCID: 0009-0001-3985-0833

ВІЙСЬКОВЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ПІДСТАВА ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

MILITARY OFFENCE AS A BASIS FOR ADMINISTRATIVE LIABILITY

У статті досліджено поняття та юридичний склад військового адміністративного правопорушення як підставу притягнення до адміністративної відповідальності. Автор звертає увагу, що важливою умовою розбудови правової держави є зміцнення законності та правопорядку в усіх сферах суспільного життя, зокрема, у військовій. На сьогодні дисципліна особового складу військових формувань є невідмінною передумовою збереження життя військовослужбовців та незалежності нашої держави. Автор зауважує, що види юридичної відповідальності військовослужбовців мають специфічні риси, а тому види правопорушень військовослужбовців як правове явище, що є підставою для відповідальності, потребують детального вивчення. Окрему групу правопорушень складають військові адміністративні правопорушення. Звертається увага, що поняття «військове адміністративне правопорушення» та «адміністративне правопорушення, вчинене військовослужбовцем» не збігаються, а їх зміст перетинається лише частково. У статті виокремлено ознаки військових адміністративних правопорушень, які є як загальними для усіх військових правопорушень, так і специфічними. Наголошено, що визначальною для віднесення конкретних осіб до суб'єктів військових адміністративних правопорушень має бути не належність до військовослужбовців, а причетність до здійснення заходів із безпосередньої відсічі та стримування збройної агресії, що вимагає відображення в законодавстві. Підсумовано, що військове адміністративне правопорушення може бути визначене як суспільно шкідливе протиправне винне діяння, що посягає на військову дисципліну і військовий правопорядок, вчинене військовослужбовцем або іншою прирівняною до нього особою, за вчинення якого главою 13-Б КУпАП передбачена адміністративна відповідальність. На підставі огляду положень законопроекту від 04.07.2025 № 13452 автор робить висновок, що їх реалізація перешкоджатиме утвердженню індивідуального підходу до накладення адміністративного стягнення, підтриманню справедливого балансу між вчиненим правопорушенням, його наслідками та мірою стягнення.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, військове правопорушення, адміністративна відповідальність, військова дисципліна, правове регулювання, військовослужбовці, військовозобов'язані, резервісти, прирівняні до військовослужбовців особи.

The article examines the concept and legal composition of a military administrative offence as a basis for imposing administrative liability on a person. The author emphasises that an essential condition for building a rule-of-law state is the strengthening of legality and law and order in all spheres of public life, particularly in the military domain. At present, the discipline among military personnel is an indispensable prerequisite for protecting the lives of service members and safeguarding the state's independence.

The author notes that the types of legal liability for military personnel have specific features; therefore, the offences committed by servicemen, as a legal phenomenon that forms the basis for liability, require detailed study. A distinct group of offences consists of military administrative offences. The attention is drawn to the fact that the concepts of "military administrative offence" and "an administrative offence committed by a serviceman" do not coincide, and their content overlaps only partially.

The article identifies the features of military administrative offences, which are both general (common to all military offences) and specific. It is emphasised that the decisive criterion for classifying particular individuals as subjects of military administrative offences should not be merely their status as servicemen, but their involvement in measures aimed at directly repelling and deterring armed aggression, which should be reflected in legislation.

It is concluded that a military administrative offence may be defined as a socially harmful, unlawful, and culpable act that infringes upon military discipline and military law and order, committed by a serviceman or another person equated to a serviceman, for which administrative liability is provided by Chapter 13-B of the Code of Ukraine on Administrative Offences.

Based on a review of the provisions of Draft Law No. 13452 dated July 4, 2025, the author concludes that their implementation may hinder the establishment of an individualised approach to imposing administrative

penalties and the maintenance of a fair balance between the committed offence, its consequences, and the measure of punishment.

Key words: *administrative offence, military offence, administrative liability, military discipline, legal regulation, military personnel, conscripts, reserved personnel, anyone who is treated as military personnel.*

Постановка проблеми. В умовах неспровокованої війни, яку розв'язала російська федерація проти України, дисципліна особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань є неодмінною передумовою збереження життя військовослужбовців та незалежності нашої держави. Загальновідомо, що військова дисципліна складає основу безздатної армії, забезпечує високий рівень організованості та згуртованості дій військовослужбовців, що дозволяє їм якісно виконувати поставлені задачі з найменшими втратами особового складу, технічних засобів, спорядження тощо. Тривалість воєнних дій поглиблює проблему підтримання дисципліни серед військовослужбовців, адже поряд з факторами, що можуть призводити до вчинення ними правопорушень, які існують в мирний час, додаються незадовільний морально-психологічний стан окремих військовослужбовців, в тому та стрес, що призводять до емоційного вигорання. У боротьбі з правопорушеннями та іншими негативними процесами використовуються різноманітні засоби та методи, до яких відносять і юридичну, в тому числі адміністративну, відповідальність.

Юридична відповідальність військовослужбовців є складним явищем, що відображає характер взаємовідносин між військовослужбовцями та державою. Види юридичної відповідальності військовослужбовців мають специфічні риси, а тому види правопорушень військовослужбовців як правове явище, що є підставою для відповідальності, потребують детального вивчення. Під юридичною відповідальністю військовослужбовців, на нашу думку, варто розуміти передбачений нормами права обов'язок військовослужбовця, який вчинив винне протиправне діяння, з метою попередження та припинення протиправної поведінки та перевиховання порушника, зазнавати несприятливих моральних, матеріальних та інших визначених законом наслідків свого діяння шляхом застосування визначених законом покарань, суворість яких має відповідати тяжкості вчиненого. Військовослужбовці притягуються до юридичної відповідальності на загальних підставах, але з урахуванням особливостей їхнього правового статусу. Окрему групу правопорушень складають військові адміністративні правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання військових правопорушень, зокрема адміністративних, порушувалися у вітчизняній правовій науці такими вченими, як Р. Алієв, В. Вернигора, В. Залужний, В. Лещенко,

О. Остапенко, І. Піль та іншими. Проте варто зауважити, що недосконалість чинного адміністративного законодавства, можливість неоднозначного тлумачення правових норм, відсутність єдиної судової практики та інші об'єктивні й суб'єктивні причини не завжди дозволяють говорити про дієвість адміністративної відповідальності військовослужбовців, а аналіз правових положень дає змогу виявити низку недоліків правового регулювання такої відповідальності.

Метою цієї статті є визначення особливостей поняття та юридичного складу військового адміністративного правопорушення як підстави притягнення до відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Як зазначається у науковій літературі, вид правопорушення має значення для його юридичної кваліфікації й визначення виду та міри відповідальності [1, с. 375]. Засади юридичної відповідальності військовослужбовців встановлені насамперед Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України, де зазначено, що військовослужбовці залежно від характеру вчиненого правопорушення та провини несуть з урахуванням бойового імунітету, визначеного Законом України «Про оборону України», дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність згідно із законом [2]. При цьому застосування конкретного виду юридичної відповідальності можливе за умови встановлення факту відповідного правопорушення та передбачає свій особливий порядок реалізації.

Дисциплінарні, адміністративні та кримінальні правопорушення у військовій сфері мають як відмінні, так і спільні риси. Ознакою, яка об'єднує такі види правопорушень, є родовий об'єкт їх посягання, оскільки правові норми, які встановлюють відповідний вид відповідальності, охороняють одні й ті самі відносини (блага, цінності), які «складаються і функціонують при несенні (проходженні) військовослужбовцями (військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів) військової служби» [3, с. 16], або ж «військовий правопорядок» [4, с. 72]. На нашу думку, родовим об'єктом військового адміністративного правопорушення є військова дисципліна і військовий правопорядок, які є поняттями взаємопов'язаними, де перше є передумовою та показником другого.

Важливо зауважити, що поняття «військове адміністративне правопорушення» та «адміністративне правопорушення, вчинене військовослужбовцем» не збігаються, а їхній зміст

перетинається лише частково. Це пов'язано з тим, що військові адміністративні правопорушення – це лише одна з груп правопорушень, які можуть бути вчинені військовослужбовцями. Власне перелік військових адміністративних правопорушень закріплений у главі 13-Б КУпАП, а суб'єктами їх вчинення є військовослужбовці та прирівняні до них особи. Водночас особи, які проходять військову службу, можуть притягатися до адміністративної відповідальності і у разі вчинення ними інших адміністративних правопорушень (наприклад, у сфері забезпечення дорожнього руху). Доречно також зазначити, що відповідно до положень ч. 1 ст. 15 КУпАП за вчинення окремих адміністративних правопорушень військовослужбовці притягуються не до адміністративної, а до дисциплінарної відповідальності.

Історія військових адміністративних правопорушень розпочалася понад десять років тому. Їх поява пов'язана з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період» [5].

Спільним для всіх військових адміністративних правопорушень є наявність суспільної шкідливості, тоді як військові кримінальні правопорушення є суспільно небезпечними. Проте межа між адміністративними проступками й кримінально караними діями може бути умовною. Так, на момент введення воєнного стану, враховуючи вимоги ч. 5 ст. 15 КУпАП, згідно з якими адміністративна відповідальність настає лише за умови, що відповідні правопорушення не тягнуть за собою кримінальної відповідальності, самовільне залишення військової частини або місця служби, незалежно від його тривалості, передбачало застосування кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 407 КК України (об'єктивна сторона характеризувалася умовами «воєнного стану або бойової обстановки»). У подальшому, з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.07.2023 № 3233-ІХ [6], частиною 5 ст. 407 КК України встановлено кримінальну відповідальність за такі дії, вчинені в бойовій обстановці, а також в умовах воєнного стану лише тоді, коли строк «несанкціонованої відсутності» тривав більше трьох діб. Декриміналізація цього діяння дозволила зменшити юридичні наслідки самовільного залишення частини військовослужбовцем (відсутність судимості, збереження правового статусу тощо).

Об'єктом посягання військових адміністративних правопорушень є належний стан правопорядку у військових формуваннях та за їх

межами під час виконання покладених на такі формування завдань. Відповідно, їх суспільна шкідливість характеризується такими наслідками, як послаблення військового правопорядку та військової дисципліни; зменшення авторитету закону; порушення прав інших суб'єктів правового відношення, а в умовах війни такими наслідками також є послаблення принципів і порядку військового управління, створення прямої загрози стану боєготовності та боєздатності військових підрозділів [7, с. 599].

Об'єктивна сторона військових адміністративних правопорушень може бути визначена як передбачена законом форма прояву протиправної поведінки, вчинена спеціальним суб'єктом за умов, що виключають застосування кримінальної або дисциплінарної відповідальності. Факультативними елементами об'єктивної сторони таких протиправних діянь є місце вчинення правопорушення (військова частина, військовий об'єкт – ст. 172-20 КУпАП), час вчинення (особливий період, воєнний стан – ст. 172-19 КУпАП), спосіб, засіб проступку (ст. 172-19 КУпАП). Важливо відзначити, що правопорушенням буде вважатися лише той прояв протиправної поведінки, який описаний у КУпАП. Хоча варто зазначити, що в окремих випадках для встановлення сутності проступку необхідно проаналізувати зміст інших нормативних актів, у тому числі й підзаконних. Наприклад, без такого аналізу важко встановити, у чому саме проявляється недбале ставлення до військової служби (ст. 172-15 КУпАП) або «інше зловживання владою» (ст. 172-13 КУпАП). Для уникнення колізій під час правозастосування вважаємо за доцільне чітко формулювати опис об'єктивної сторони військових адміністративних правопорушень та вказувати форми їх реалізації.

Спільним для військових адміністративних правопорушень є суб'єкт, яким виступають військовослужбовці та прирівняні до них особи. За позицією В. Вернигори, такі суб'єкти наділені ширшим, порівняно з цивільними особами, колом обов'язків, за невиконання яких передбачена юридична відповідальність, що обумовлюється специфікою військової служби та її чіткою регламентацією [8, с. 90]. При цьому такий спеціальний суб'єкт є неоднорідним, оскільки обсяг покладених на таких осіб обов'язків та обмежень залежить від особливостей проходження військової служби, правового статусу військовослужбовця (командир, начальник підрозділу, військовослужбовець-жінка тощо), умов вчинення протиправного діяння (особливий період), місця його вчинення (військова частина, бойове розпорядження) та інших обставин.

Аналіз положень глави 13-Б КУпАП дозволяє зауважити, що лише деякі норми чітко

вказують на суб'єктів відповідних правопорушень (так, ст. 172-11 – військовослужбовець строкової служби, військовослужбовець (крім строкової військової служби), військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, ст. 172-13, 172-14, 172-15 – військова службова особа). У деяких статтях глави 13-Б КУпАП суб'єкт правопорушення безпосередньо не називається (наприклад, ст. 172-10 – відмова від виконання законних вимог командира (начальника), ст. 172-19 – порушення правил поведіння зі зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення) [9], однак власне об'єктивна сторона правопорушень дає підставу стверджувати, що суб'єкт адміністративного правопорушення – спеціальний. Так, наприклад, диспозиція ст. 172-10 є бланкетною, в ній не вказується суб'єкт правопорушення ні в диспозиції норми, ні в санкції. Проте наявність цієї статті в розділі 13-Б КУпАП дозволяє стверджувати, що вчинити відповідне протиправне діяння можуть тільки військовослужбовці.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану» [10] суб'єктами окремих військових адміністративних правопорушень визнані також поліцейські поліції особливого призначення Національної поліції України, які під час дії воєнного стану залучені до безпосередньої участі в бойових діях та які за вчинення таких порушень несуть відповідальність згідно з главою 13-Б КУпАП, а не за дисциплінарними статутами.

До того ж КУпАП не встановлює обмежень, що відповідальність за військові адміністративні правопорушення можуть нести військовослужбовці виключно Збройних Сил України. Тому очевидно, що суб'єктами військових адміністративних правопорушень також є військовослужбовці інших військових формувань, а також учасники територіальної оборони.

О. Остапенко зазначає, що суб'єктами військових адміністративних правопорушень, поряд із військовослужбовцями, слід визнавати «прирівняних до них осіб», тобто осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів. При цьому вчений зауважує, що адміністративне законодавство України не використовує термін «інші прирівняні до них особи», тоді як частина 2 ст. 401 КК України визнає суб'єктом військових кримінальних правопорушень нарівні із суб'єктами, поіменованими законодавцем, також «інших осіб, визначених законом» [11, с. 87]. У зв'язку з викладеним доречно на законодавчому рівні визначити перелік осіб, які прирівнюються у своєму статусі до

військовослужбовців, а також вказати умови, за яких такий статус поширюватиме свою дію на таких суб'єктів (наприклад, в особливий період, під час дії воєнного або надзвичайного стану тощо). Адже наразі суб'єкти конкретних військових правопорушень визначені у примітках до відповідних норм КУпАП, що ускладнює адміністративно-правову кваліфікацію (ст. 172-13 КУпАП).

Можемо констатувати, що наразі адміністративне законодавство не відповідає вимогам часу. Зокрема, на законодавчому рівні не визначено статус Сил територіальної оборони України. Порядок утворення, комплектування, функціонування, підстави та порядок розформування добровольчих формувань територіальних громад визначаються Положенням про добровольчі формування територіальних громад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1449 [12], яке є підзаконним документом.

На нашу думку, визначальним для віднесення конкретних осіб до суб'єктів військових адміністративних правопорушень має бути не належність до військовослужбовців, а причетність до здійснення заходів із безпосередньої відсічі та стримування збройної агресії. Таким чином, суб'єктами військових адміністративних правопорушень варто визнавати власне військовослужбовців, а також інших осіб, які беруть безпосередню участь у захисті Батьківщини: членів добровольчих формувань територіальних громад та правоохоронців, які не є військовослужбовцями; осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, які можуть залучатися до виконання бойових (спеціальних) завдань у складі органу військового управління, штабу угруповання військ (сил) або штабу тактичної групи до пункту управління оперативно-стратегічного угруповання військ, забезпечувати здійснення заходів із національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах їх ведення (здійснення).

Суб'єктивна сторона більшості військових адміністративних правопорушень характеризується умисною формою вини, і лише окремі з них характеризуються необережним ставленням особи до протиправного діяння та його суспільно шкідливих наслідків (ст. 172-12, 172-15 КУпАП), що не зменшує важливості застосування заходів адміністративної відповідальності за їх вчинення. Власне форма вини дозволяє розмежувати військове адміністративне та кримінальне правопорушення.

Факультативні елементи суб'єктивної сторони військового адміністративного правопорушення мають значення лише тоді, коли вони прямо зазначені в диспозиції тієї чи іншої норми або можуть бути виокремлені з неї. Так,

зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст. 172-13 КУпАП) можливе лише за наявності корисливих мети й мотиву. Метою бездіяльності військової влади (ст. 172-16 КУпАП) є бажання приховати факти протиправної поведінки підлеглих.

Конкретні види і розміри стягнення за вчинення військових адміністративних правопорушень визначені главою 13-Б КУпАП. Проаналізувавши санкції відповідних статей, можна помітити, що за вчинення військових адміністративних правопорушень застосовується штраф чи арешт з утриманням на гауптвахті. На наш погляд, такий перелік адміністративних стягнень є досить обмеженим. Він не передбачає застосування таких покарань, як позбавлення права обіймати певні посади, конфіскація майна, отриманого внаслідок вчинення правопорушення тощо. Важливо також відмітити, що у ст. 15 КУпАП є також пряма заборона на застосування окремих адміністративних стягнень (штрафів, виправних і громадських робіт, адміністративного арешту). Застосування обмеженого кола стягнень звужує можливості суду в питаннях накладення справедливого покарання.

Що стосується порядку притягнення до відповідальності за вчинення військових адміністративних правопорушень, то згідно зі ст. 255 КУпАП суб'єктами, уповноваженими складати протоколи про військові адміністративні правопорушення, є командири (начальники) військових частин (установ, закладів), командири підрозділів, які уповноважені на те командирами (начальниками) військових частин (установ, закладів) (крім правопорушень, вчинених поліцейськими поліції особливого призначення Національної поліції України під час дії воєнного стану), а розглядають відповідні справи про військові адміністративні правопорушення місцеві загальні суди [9]. Така норма закону, на наш погляд, обмежує можливості в питаннях виявлення військових адміністративних правопорушень. Це збільшує кількість латентних протиправних діянь, адже командири часто виступають як зацікавлені особи, які не бажать показувати реальну картину правопорядку в підпорядкованому військовому підрозділі (зокрема, щодо питань самовільного залишення частини, розпивання спиртних напоїв чи вживання наркотичних речовин на території військової частини тощо). Власне небажання відповідальних осіб готувати документи про військові адміністративні правопорушення та передавати їх до суду теж є фактором, який не дозволяє забезпечувати належний рівень правопорядку в лавах Збройних Сил України. Тому, на наш погляд, важливою є робота так званих «гарячих ліній» Міністерства оборони України, на які можуть надходити повідомлення про факти військових адміністративних

правопорушень, проведення превентивних заходів тощо.

Строк накладення адміністративного стягнення за вчинення військових адміністративних правопорушень також є загальним – в силу вимоги ч. 2 ст. 38 КУпАП стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення. Така норма закону дозволяє оперативно реагувати на факти протиправної поведінки, але наразі КУпАП не визначає особливостей її чинності в особливий період, у тому числі під час дії воєнного стану. Вважаємо, що відповідні строки розгляду справ про військові адміністративні правопорушення мають бути продовжені щонайменше до 6 місяців. Це має сприяти зміцненню військової дисципліни.

Доречно також відзначити й наявність кваліфікуючих ознак військових адміністративних правопорушень. Ними виступають: вчинення правопорушення в особливий період, повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке на особу було накладено адміністративне стягнення, участь у правопорушенні командирів чи інших керівників.

Доречно також вирішити й питання про доцільність звільнення від відповідальності з мотивів малозначності діяння. Наразі обмежень у застосуванні положень ст. 22 КУпАП щодо військових адміністративних правопорушень немає. Проте визнавати такі діяння малозначними під час дії воєнного стану, на нашу думку, навряд чи доцільно. Варто зазначити, що у Верховній Раді України зареєстровано законопроект від 04.07.2025 № 13452, яким серед інших змін запропоновано включити військові адміністративні правопорушення у перелік таких, щодо яких механізм звільнення від адміністративної відповідальності через малозначність правопорушення не застосовується. Крім того, пропонується збільшити строки накладення адміністративного стягнення за вчинення військових адміністративних правопорушень. Відповідні зміни мають застосуватися тільки протягом періоду дії воєнного стану. Як зазначено в пояснювальній записці до законопроекту, мета його прийняття пов'язана з вдосконаленням механізму застосування до військовослужбовців адміністративних стягнень та кримінальних покарань за окремі види правопорушень, а завдання майбутнього нормативно-правового акту виправдані необхідністю підвищення стану правопорядку і законності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях [13].

Висновки. Наведені та досліджувані ознаки військового адміністративного правопорушення дозволяють визначити останнє як суспільно шкідливе, протиправне, винне діяння

військовослужбовця або прирівняної до нього особи, здійснене у спосіб та в порядку, визначеному КУпАП, що посягає на військову дисципліну і військовий правопорядок, за вчинення якого главою 13-Б КУпАП передбачена

адміністративна відповідальність. Кваліфікуючими ознаками такого протиправного діяння може виступати здійснення діяння в особливий період, повторно чи за участі військового керівництва.

Список використаних джерел:

1. Комарницька І. Поняття та порядок застосування адміністративної відповідальності у Збройних Силах України. *Military offences and war crimes: background, theory and practice: collective monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. С. 365-386.
2. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> (дата звернення 15.03.2026).
3. Харитонов С. Військові злочини: поняття, система та проблеми кваліфікації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 40 с.
4. Карпенко М.І. Військовий порядок як об'єкт кримінально-правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Серія ПРАВО. Випуск 51. Том 2. С. 71-74.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період: Закон України від 05.02.2015 № 158-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/158-19#n15> (дата звернення – 15.03.2026).
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у карантні кримінальних правопорушень: Закон України від 13.07.2023 № 3233-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#n39> (дата звернення – 15.03.2026).
7. Коба О. Військові правопорушення у контексті змісту загальної системи запобігання правопорушенням і злочинності. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Випуск № 01. С. 595-602.
8. Вернигора В. Адміністративно-правова відповідальність військовослужбовців під час особливого періоду: поняття, ознаки, особливості. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 2(3). С. 89-91.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print> (дата звернення – 15.03.2026).
10. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану: Закон України від 21.03.2023 № 3000-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20#Text> (дата звернення – 15.03.2026).
11. Остапенко О. Про терміни та їх вплив на розуміння військових адміністративних правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2015. № 824. С. 84-91.
12. Про затвердження Положення про добровільчі формування територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення – 15.03.2026).
13. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення і Кримінального кодексу України щодо відповідальності за військові адміністративні та військові кримінальні правопорушення» від 04.07.2025 № 13452. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56717> (дата звернення – 15.03.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.05.2026